

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-93-11>

Бровді І. І.

Національний університет «Острозька академія»

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті досліджено основні фактори впливу на результати діяльності аграрних підприємств України, зокрема виокремлено ті, що спричинені війною. Зазначено, що в результаті військових дій, аграрні підприємства понесли значні втрати не лише через фізичне знищення врожаю та основних засобів, але й через зростання цін на ресурси та перебої у логістичних процесах. У ході дослідження було запропоновано поділ посівних площ за рівнем небезпеки бойових дій і визначено регіони, які зазнали найбільшого впливу. Було досліджено вплив зміни сільськогосподарських цін на потенційні доходи аграрних підприємств України. Також проаналізовано зміну вартості таких основних ресурсів як мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливні матеріали та пов'язані з цим наслідки. У статті також оцінюються основні труднощі, пов'язані із руйнуванням виробничих потужностей для зберігання продукції сільського господарства, і спричинені ними зростання витрат аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрні підприємства, витрати, війна, дохід, результати діяльності, ціна.

Постановка проблеми. За нормальних умов основними факторами, що впливають на вибір аграрними підприємствами вирощуваних культур є кон'юнктура цін на ринку сільськогосподарської продукції та вартість ресурсів на її виробництво. Однак в умовах війни на перший план виходить військова ситуація та пов'язані з нею виклики та загрози. Сільське господарство зазнало нищівного впливу внаслідок військових дій, а спричинені ними наслідки для діяльності аграрних підприємств є не дослідженими, що робить означену тему дослідження актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням факторів впливу на результати діяльності аграрних підприємств присвячено праці низки вітчизняних вчених. Зокрема, Благополучна А. Г. [1], Козак Л. В. [2], Пархоμεць М. К. [3], Уніят Л. М. [3], Рогач С. М. [4] та інші. У своїх дослідженнях вони зосереджували увагу на визначенні факторів та оцінці характеру їх впливу на діяльність аграрних підприємств України. Однак, не зважаючи на вагомий внесок зазначених науковців, їхні дослідження стосувалися періоду до повномасштабної війни і тому більш детального аналізу потребує визначення впливу спричинених війною факторів на результати діяльності аграрних підприємств України.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження наслідків війни на результати діяльності аграрних підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Військові дії значно погіршили умови діяльності аграрних підприємств України. Одним з основних їх наслідків впливу є руйнування об'єктів інфраструктури, машин та обладнання, а також фізичне знищення врожаю. Іншим наслідком війни є зміни економічних умов діяльності аграрних підприємств, що пов'язані з низкою дестабілізаційних процесів, що виникли в економіці з початку повномасштабної війни.

Якщо проаналізувати площі, з яких було зібрано урожай аграрними підприємствами за 2019–2021 роки, то можна побачити, що значна їх частина припадає на території, де у 2022 році проводились активні бойові дії (рис. 1).

Як можна побачити з рисунку 1, упродовж останніх трьох років в середньому 42% посівів пшениці припадало на області, де зараз відбуваються бойові дії. Ще 20% посівів припадає на області, що межують з росією та можуть бути стратегічними цілями для обстрілів, і тільки 38% посівів пшениці були розташовані в областях з порівняно меншим рівнем небезпеки. Подібною є ситуація з ячменем та соняшником. Упродовж досліджуваного періоду 41% посівних площ ячменю знаходились в областях, де зараз відбуваються бойові дії, і лише 36% посівних площ припадали на області з меншим рівнем небезпеки. Щодо соняшнику, то 39% посівів цієї культури знаходяться в областях, де зараз відбуваються бойові дії. На області з меншим рівнем небезпеки припадає 40% посівних площ соняшнику.

Сприятливішою виглядає ситуація з посівами кукурудзи та сої. Упродовж 2019–2021 років площі, з яких було зібрано урожай і які зараз перебувають у зоні бойових дій, становили у середньому 8% і 9% відповідно. Натомість 62% посівів сої та 55% посівів кукурудзи знаходяться в областях з меншим рівнем небезпеки. Щодо посівів ріпаку, то у середньому 25% площ, знаходяться в областях з активними бойовими діями, 24% – у областях з підвищеним рівнем небезпеки і 51% – у областях з меншим рівнем небезпеки.

Аграрні підприємства, що розташовані в областях, де зараз чи упродовж року відбувались бойові дії, а також прилеглих до них територіях, зіткнулись з низкою труднощів, що вплинуть на результати їх діяльності у поточному році і потенційно впливатимуть на рішення щодо майбутніх обсягів посівів та вирощуваних культур.

По-перше, частина виробничих потужностей, машин та устаткування, а також безпосередньо посівів були знищені, що не тільки спричинить значні збитки для аграрних підприємств, а й унеможливить проведення подальших польових робіт. За даними аналізу, проведеного KSE спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства, загальна вартість збитків у галузі сільського господарства становить майже 4,3 млрд. дол. США.

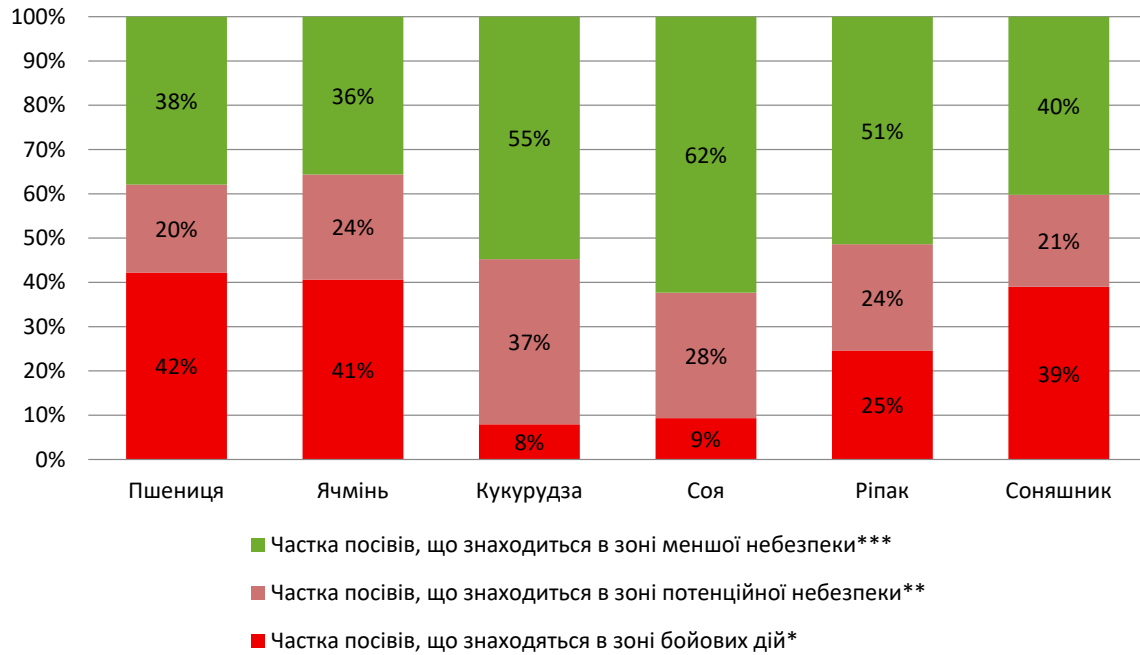

Рис. 1. Структура посівних площ аграрних підприємств за рівнем небезпеки проведення бойових дій в Україні

* Зони проведення бойових дій – Харківська, Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська та Миколаївська області.

** Зони потенційної небезпеки – Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська та Одеська області (області, що межують з росією чи ті що можуть бути стратегічними цілями).

*** Зони меншої небезпеки – решта областей.

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Майже половина цих збитків пов'язана з пошкодженням сільськогосподарських угідь та втратою незібраного врожаю і їх вартість оцінюють в понад 2,1 млрд. дол. США. У 926 млн. дол. США оцінюються пошкодження, завдані машинному обладнанню, та у 272 млн. дол. США, – складським приміщенням [6].

По-друге, для тих підприємств посіви яких не постраждали, бойові дії, а також викликані ними перебої у логістиці та наявності палива, унеможливили дотримання оптимальних термінів проведення польових робіт, що призвело до меншої урожайності і до більших витрат, а отже знизить доходи від реалізації.

По-третє, непередбачуваність ситуації в областях, де безпосередньо відбуваються бойові дії та прилеглих до них територій, призведе до того, що ті підприємства, які змогли зібрати урожай, намагатимуться його реалізувати за будь-яку ціну. Однією з причин цього є існування загрози фізичного знищення зібраного врожаю і втрати всіх вкладених у його виробництво коштів. Іншою причиною є необхідність вивільнення коштів для здійснення поточних витрат.

Це у свою чергу збільшить пропозицію сільськогосподарської продукції на ринку, що і так буде збільшуватись внаслідок отримання нового врожаю, і у поєднанні з обмеженнями в обсягах експорту призведе до зниження цін, а отже і доходів від реалізації [3]. У довоєнний період за несприятливої ринкової кон'юнктури підприємства, в очікуванні підвищення цін, могли вирішити реалізувати вироблену продукцію пізніше. Однак на сьогодні ситуація є нестабільною і непередбачуваною і ризик втрати всього врожаю є високим, тому підприємства намагатимуться

мінімізувати власні витрати і погодяться на реалізацію виробленої продукції за нижчими цінами.

Ситуацію ускладнює і моносонічна будова ринку сільськогосподарської продукції в Україні [2, с. 66]. Маючи ринкову владу, переробні і закупівельні підприємства намагатимуться зберегти свій рівень доходів і встановлюватимуть нижчі закупівельні ціни на продукцію сільського господарства, що зменшить доходи від реалізації виробників продукції.

Ще гіршою є ситуація на тимчасово окупованих територіях, адже аграрні підприємства там не тільки зазнали значних руйнувань та втрат врожаю, а навіть у випадку отримання врожаю зіткнулись з відсутністю можливості по його реалізації.

Вищеперераховані фактори призведуть до зменшення посівних площ під сільськогосподарськими культурами в областях, де відбуваються бойові дії, а також на тимчасово окупованих територіях.

Іншим важливим фактором, що впливатиме на рішення аграрних підприємств щодо майбутніх обсягів виробництва є цінова кон'юнктура на ринку. На основі середньої урожайності та цінах, що склалися можна розрахувати середній дохід аграрних підприємств від реалізації різних видів культур (табл. 1).

Середні закупівельні ціни на основні зернові культури у 2022 році є нижчими, ніж у 2021 році. У 2022 році середні ціни на пшеницю 2-го класу становлять майже 5211 грн. за тону, що на 1652 грн. або 24,1% менше аналогічного показника минулого року. Ціни на кукурудзу зменшились на 1579 грн. або на 25,6% і у 2022 році становили у середньому 4581 грн. за тону, а на ячмінь – 4252 грн. за тону, що на 1884 грн. або 30,7% менше ціни минулого року.

**Прогнозовані доходи сільськогосподарських підприємств України
від реалізації зернових культур у 2022 р.**

Показник	Пшениця	Пшениця 2-го класу	Пшениця 3-го класу	Пшениця 4-го класу	Кукурудза	Ячмінь
Середні закупівельні ціни у 2022 р.**, грн./т	4539,7*	5210,8	4989,2	3416,7	4580,8	4251,7
Середні закупівельні ціни у 2021 р.***, грн./т	6702,3	6862,8	6750,6	6402,7	6160,3	6135,4
Зменшення ціни у 2022 р., грн./т	2162,6	1652,0	1761,4	2986,0	1579,5	1883,7
Зменшення ціни у 2022 р., %	32,3	24,1	26,1	46,6	25,6	30,7
Дохід у 2021, грн./га	31768,9	32529,7	31997,8	30348,8	51561,7	25952,7
Прогноз доходу у 2022****, грн./га	19762,7	22684,5	21719,5	14873,9	33944,0	16170,5
Втрати доходу у 2022 р., грн./га	12006,2	9845,2	10278,3	15474,9	17617,7	9782,2
Втрати доходу у 2022 р., %	37,8	30,3	32,1	51,0	34,2	37,7

* прогноз автора, розраховано на основі середнього зниження ціни на пшеницю 2-го, 3-го та 4-го сортів

** станом на 27.08.2022, без ПДВ

*** середні ціни купівлі у підприємствах, що займаються зберіганням і переробленням зернових, зернобобових та олійних, без ПДВ

**** розраховано на основі середньої урожайності за 2019–2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [5; 7; 8]

Зниження ціни призведе до зменшення доходів підприємства від реалізації продукції. Прогнозований дохід від 1 га посівів кукурудзи становитиме 33,9 тис. грн., що є меншим за минулорічні результати на 17,6 тис. грн або на 34,2%. У 2022 році прогнозований дохід з 1 га посівів ячменю становить 16,2 тис. грн., що на 9,8 тис. грн. або 37,7% менше ніж у минулому році і є одним з найнижчих показників. Прогнозований дохід з 1 га посівів пшениці в залежності від класу коливається в межах 14,9 – 22,6 тис. грн. У 2022 році прогнозовані доходи з 1 га площі зернових зменшились мінімум на 30% порівняно з минулорічними показниками.

Завдяки вищим цінам доходи підприємств від реалізації олійних культур були вищими (табл. 2).

У 2022 році ціни на олійні культури впали більше, ніж на зернові. Так, у 2022 середня ціна 1 тони соняшникового насіння становила 11,4 тис. грн., що менше середньої ціни у 2021 році на 5,7 тис. грн. або на 33,4%. Ціни на сою і ріпак зменшились на 4,9 тис. грн. (31,5%) і 4,8 тис. грн. (30%) відповідно і становили 11,4 тис. грн. і 10,6 тис. грн.

У 2022 році прогнозований дохід підприємств з 1 га посівів олійних культур є меншим на понад 35% від результатів минулого року. У 2022 році прогнозований дохід від 1 га посівів ріпаку становитиме 29,6 тис. грн., що є найвищим показником серед досліджуваних олійних культур, однак є меншим за значення минулого

року на 18 тис. грн. або на 37,9%. Прогнозований дохід з 1 га посівів соняшнику становитиме 28,1 тис. грн., а сої – 25,4 тис. грн., що менше показників 2021 року на 15,7 тис. грн. (35,8%) та 17 тис. грн. (40,1%) відповідно.

Наступним важливим фактором, що впливатиме на вибір вирощуваних культур є вартість ресурсів. Однією з основних статей витрат аграрних підприємств рослинництва є витрати на добрива і засоби захисту рослин, значну частину яких Україна імпортує [9]. У 2021 році було імпортовано 1925 тис. тон багатокomпонентних добрив, 1579 тис. тон азотних добрив і 283 тис. т. калійних добрив. Зростання цін на внутрішньому ринку може бути спричинене низкою факторів. По-перше, девальвація гривні автоматично підвищила вартість імпортованих добрив. По-друге, вартість азотних добрив залежить від цін на природний газ, які упродовж року значно зросли. По-третє, можуть виникнути додаткові витрати у зв'язку з пошуком нових постачальників так як у попередні роки велика кількість мінеральних добрив імпортувалась з білорусі (особливо калійні добрива). В сукупності всі ці чинники призвели до суттєвого зростання цін на мінеральні добрива. Станом на вересень 2022 року ціна на аміачну селітру зросла на 36%, а карбамід – на 30% [10].

Це, у свою чергу, призведе до зростання витрат аграрних підприємств. За нашим прогнозом витрати на мінеральні добрива у 2022 році зростуть мінімум на 30%.

**Прогнозовані доходи сільськогосподарських підприємств
від виробництва олійних культур у 2022 р.**

Показник	Соняшник	Ріпак	Соя
Середні ціни у 2022 р.*, грн./т	11390,0	11388,3	10555,0
Середні ціни у 2021 р.**, грн./т	17094,5	16266,3	15401,5
Зменшення ціни у 2022 р., грн./т	5704,5	4878,0	4846,5
Зменшення ціни у 2022 р., %	33,4	30,0	31,5
Дохід у 2021, грн./га	43761,9	47660,3	42354,1
Прогноз доходу у 2022 р.***, грн./га	28095,3	29609,7	25367,2
Втрати доходу, грн./га	15666,6	18050,6	16986,9
Втрати доходу у 2022 р., %	35,8	37,9	40,1

* станом на 27.08.2022, без ПДВ

** середні ціни купівлі у підприємствах, що займаються зберіганням і переробленням зернових, зернобобових та олійних, без ПДВ

*** розраховано на основі середньої урожайності за 2019–2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [5; 7; 8]

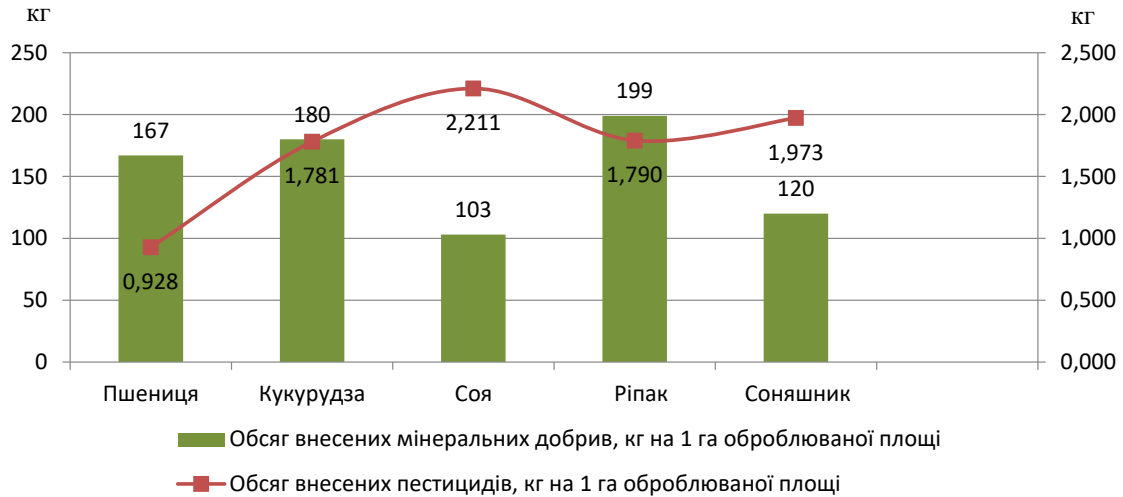

Рис. 2. Обсяг внесених мінеральних добрив та пестицидів аграрними підприємствами в Україні у 2021 році

Джерело: побудовано автором за даними [11]

З підвищенням цін на добрива аграрні підприємства з метою мінімізації витрат будуть більше орієнтуватися на культури, що мають меншу потребу у добривах (рис. 2).

У 2021 році обсяг внесених підприємствами мінеральних добрив для сої та соняшнику був найменшим і становив 103 кг і 120 кг на 1 га оброблюваної площі відповідно. Водночас під посіви ріпаку і кукурудзи виділяли найбільшу кількість добрив. Так, у 2021 році на 1 га посівів ріпаку вносили 199 кг мінеральних добрив, а на 1 га кукурудзи – 180 кг. Також на 1 га посівів сої використовувалось 2,2 кг. пестицидів, що є найбільшим значенням серед досліджуваних культур.

Враховуючи значну частку витрат на добрива у загальній структурі витрат, а також зростання ціни на них, аграрні підприємства з метою мінімізації витрат будуть обирати культури, що мають меншу потребу в добривах (соя, соняшник) і навіть можуть зменшувати обсяг внесених добрив, що в свою чергу може призвести до зменшення урожайності [4, с. 142].

Іншим важливою статтею витрат аграрних підприємств України є витрати на паливо, вартість якого значно зросла з початку війни (рис. 3).

Основним видом палива, що використовується аграрними підприємствами, є дизельне паливо. Упродовж 2022 року його вартість зросла з 31,46 грн. за літр у січні до 50,57 грн. за літр у липні. Вартість інших видів палива також зросла подібними темпами. Так, вартість 1 літру бензину А-95 збільшилась з 30,32 грн. у січні до 55,44 грн. у липні. Вартість скрапленого газу у липні становила 33,45 грн. проти 19,03 грн. у січні. Зростання цін на паливе спричинить зростання витрат на його купівлю. За нашим прогнозом у 2022 році витрати аграрних підприємств на паливо будуть в середньому на 80 % вище, ніж у минулому році.

Враховуючи високу частку витрат на добрива та паливе у загальній структурі витрат аграрних підприємств, проаналізуємо їх вплив на розміри валового прибутку (табл. 3).

Як можна побачити з таблиці 3, у 2022 році прогнозований розмір валового прибутку з 1 га посівів кукурудзи становитиме 8177 грн., що у понад 3 рази

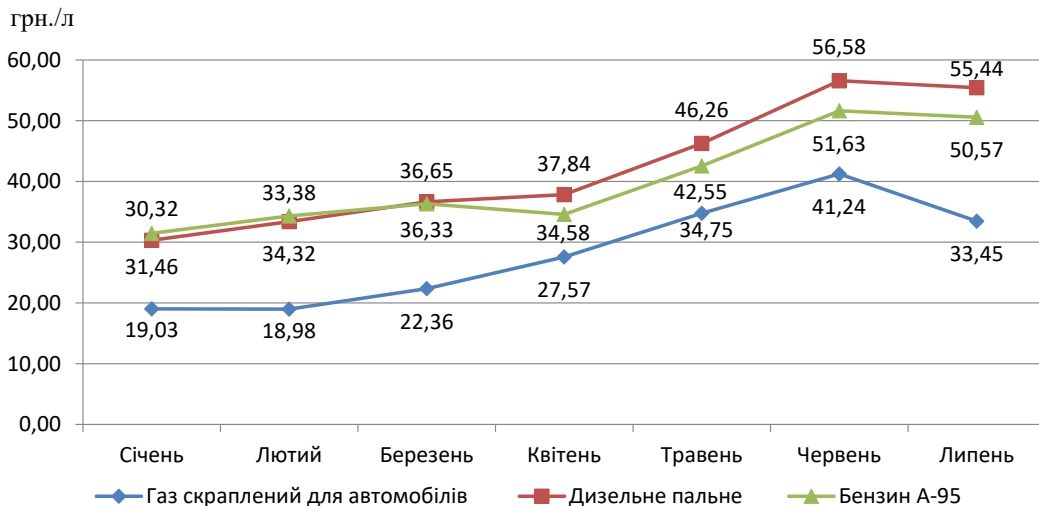

Рис. 3. Динаміка споживчих цін на паливе в Україні у 2022 р.

Джерело: побудовано автором за даними [12]

**Прогноз валового прибутку аграрних підприємств
при виробництві основних видів зернових культур в Україні у 2022 р.**

Показник	Пшениця	Кукурудза	Ячмінь
Витрати на виробництво у 2021 р.*, грн./га	16096,6	23081,6	13101,7
Витрати на добрива у 2021 р.**, грн./га	3766,6	3677,7	2755,7
Витрати на добрива у 2022 р.***, грн./га	4896,6	4781,0	3582,4
Збільшення витрат на добрива у 2022 р., грн./га	1130,0	1103,3	826,7
Витрати на паливо у 2021 р.**, грн./га	1582,8	1977,3	1454,3
Витрати на паливо у 2022 р.***, грн./га	2849,1	3559,2	2617,7
Збільшення витрат на паливо у 2022 р., грн./га	1266,3	1581,9	1163,4
Валовий прибуток у 2021 р., грн./га	15672,3	28480,1	12851,0
Валовий прибуток у 2022 р., грн./га	1269,8	8177,3	1078,6

* розраховано на основі рівня витрат 2020 року та індексу витрат на виробництво продукції рослинництва у 2021 році

** розраховано на основі індексу витрат на виробництво продукції рослинництва у 2021 році та середньої частки витрат по вказаних статтях у 2018–2020 рр.

*** прогноз автора

Джерело: побудовано автором за даними [5; 7; 8; 13; 14]

менше показника отриманого у 2021 році. Незважаючи на це, валовий прибуток отриманий з 1 га посівів кукурудзи є найвищим серед досліджуваних зернових культур. Аналогічний показник для пшениці становив майже 1270 грн. проти 15672 грн. у 2021 році. Варто вказати, що у 2022 році найнижчий розмір валового прибутку з 1 га отримано з посівів ячменю, що становив 1079 грн., що майже у 12 разів менше результату 2021 року.

Варто вказати, що висока вартість послуг з сушіння зернових, що спричинена зростанням цін на газ, суттєво зменшить валові прибутки аграрних підприємств. Це особливо вплине на прибутки підприємств, що займаються вирощуванням кукурудзи, виробництво якої може стати збитковим.

Валовий прибуток аграрних підприємств від виробництва олійних культур був вищими (табл. 4).

У 2022 році прогнозовані розміри валового прибутку з 1 га посівів соняшника становитимуть 9657 грн., що є найвищим показником серед аналізованих культур. Однак, результат 2022 року є меншим за результат 2021 року у майже 3 рази. Згідно з прогнозу, аграрні підприємства у 2022 році отримають 6282 грн. валового прибутку з 1 га посівів сої, що майже у 4 рази менше показника минулого року. Прогнозований валовий прибуток з 1 га посівів ріпаку у 2022 році становитиме майже 3960 грн., що у майже 6 разів менше результату минулого року. Основною при-

чиною цього є висока частка у структурі витрат таких статей як пальне і добрива.

Додатковим фактором, що може вплинути на діяльність аграрних підприємств та їхнього рішення щодо майбутніх посівів є забезпеченість потужностями зі зберігання продукції [1]. Станом на 1 лютого 2022 року у підприємствах, що займаються вирощуванням зернових і зернобобових та олійних культур, а також їх переробкою і зберіганням було наявно понад 26,6 млн. т зернових і зернобобових, понад 6,1 млн. т насіння соняшнику та 1,4 млн. т бобів сої [8]. Розмір потужності з одночасного зберігання зернових, зернобобових та олійних культур у підприємствах, що займаються їх вирощування, а також тих, що займаються їх зберіганням та переробкою на 1 січня 2022 року становили 75,1 млн. т [8]. Однак, через війну і викликані нею пошкодження та руйнування значення цього показника скоротилося до 60 млн. т [15].

І хоча за період війни було експортовано майже 10 млн. тон продукції сільського господарства (у 2 рази менше показників за аналогічний період минулого року) [16], при прогнозованому обсягу врожаю у 65-67 млн. т [17] аграрні підприємства можуть зіткнутись з проблемою нестачі потужностей для зберігання продукції. А це, у свою чергу, призведе до додаткових труднощів та витрат, що можуть бути пов'язані з покупкою рукавів для збе-

**Прогноз валового прибутку аграрних підприємств
при виробництві основних видів олійних культур в Україні у 2022 р.**

Показник	Соняшник	Ріпак	Соя
Витрати на виробництво у 2021 р.*, грн./га	16251,5	22346,4	17270,6
Витрати на добрива у 2021 р.**, грн./га	2578,6	5608,9	1934,3
Витрати на добрива у 2022 р.***, грн./га	3352,1	7291,6	2514,6
Збільшення витрат на добрива у 2022 р., грн./га	773,6	1682,7	580,3
Витрати на паливо у 2021 р.**, грн./га	1766,0	2026,1	1542,8
Витрати на паливо у 2022 р.***, грн./га	3178,8	3646,9	2777,1
Збільшення витрат на паливо у 2022 р., грн./га	1412,8	1620,9	1234,3
Валовий прибуток у 2021 р., грн./га	27510,4	25313,9	25083,5
Валовий прибуток у 2022 р., грн./га	9657,4	3959,7	6282,1

* розраховано на основі рівня витрат 2020 року та індексу витрат на виробництво продукції рослинництва у 2021 році

** розраховано на основі індексу витрат на виробництво продукції рослинництва у 2021 році та середньої частки витрат по вказаній статті у 2018–2020 рр.

*** прогноз автора

Джерело: побудовано автором за даними [5; 7; 8; 13; 14]

рігання зернових чи відтермінування збиральних робіт по кукурудзі до зими (що у свою чергу може зменшити урожайність, а отже і дохід) тощо.

Висновки. Війна спричинила низку труднощів для аграрних підприємств України, що матимуть безпосередній вплив на фінансові результати їх діяльності. Унаслідок військових дій валовий прибуток підприємств по всіх досліджуваних культурах зменшились у декілька разів. Особливо низькими ці показники є для таких культур як пшениця та ячмінь, що безпосередньо вплине на розміри їх посівних площ в майбутньому.

У наступному році в областях, де відбуваються бойові дії, обсяги виробництва усіх культур будуть зменшуватись. В свою чергу в областях з меншим рівнем небезпеки аграрні підприємства віддаватимуть перевагу олійним культурам, таким як соя, соняшник і ріпак через вищу ціну їх реалізації, вищі доходи та валовий прибуток. Серед олійних найбільш перспективною культурою є соя, більшість посівних площ якої знаходиться поза межами бойових дій, а вищі ціни реалізації дають змогу аграрним підприємствам отримувати високі обсяги валового прибутку.

Список використаних джерел:

1. Благородна А. Г. Економічна доступність продовольства в умовах війни. *Економічні горизонти*. 2022. № 3(21). С. 13–20. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/263549/259777> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Козак Л. В. Формування стратегій позиціонування продукції аграрних підприємств на вітчизняному та світовому ринках: монографія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 494 с.
3. Пархомець М. К., Уніят Л. М. Аналіз дохідності основних галузей аграрних підприємств та напрямки її підвищення у західних областях України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2015_11_37 (дата звернення: 20.09.2022).
4. Економіка сільського господарства: навчальний посібник / С. М. Рогач та ін. Київ: ЦП "Компринт", 2018. 517 с.
5. Статистичний збірник «Рослинництво України» 2021 рік / Державна служба статистики України. Київ, 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/05/zb_rosl_2021.pdf (дата звернення: 20.09.2022).
6. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. *Kyiv School of Economics*: веб-сайт. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Damages_report_issue1_ua-1.pdf (дата звернення: 20.09.2022).
7. Ціни трейдерів. *Tripoli*: веб-сайт. URL: <https://tripoli.land/ua/traders> (дата звернення: 27.08.2022).
8. Надходження культур зернових і зернобобових, олійних на підприємства, що займаються їхнім зберіганням і переробленням, у 2021 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/sg/nkzso/arh_nkzso2021_u.html (дата звернення: 20.09.2022).
9. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу у 2021 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/e_iovt/arh_iovt2021.htm (дата звернення: 20.09.2022).
10. Ціни на добрива ТОВ «Хімагро». *ТОВ «Хімагро»*: веб-сайт. URL: <https://himagro.com/price.html> (дата звернення: 20.09.2022).
11. Використання добрив і пестицидів під урожай сільськогосподарських культур 2021 року. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/vmod/arch_vmodsg_u.htm (дата звернення: 20.09.2022).
12. Середні споживчі ціни на товари (послуги) по Україні у 2022 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ct/setp/Arch_setp_u.htm (дата звернення: 20.09.2022).
13. Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції у 2021 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/suku_indecs/arh_suk_ind_u.htm (дата звернення: 20.09.2022).
14. Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства у 2020 році. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/vytr_na%20ver_sg_prod/arch_vytr_na%20ver_sg_prod_u.htm (дата звернення: 20.09.2022).
15. Україна розраховує на тимчасові зерносклади від ЄС. Дефіцит потужностей для зберігання оцінюється в 10–15 млн т. *Forbes*: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-rozrakhovue-na-timchasovi-zernoskhovishcha-vid-es-defitsitpotuzhnostey-dlya-zberigannya-otsinyuetsya-v-1015-mln-t-15062022-6603> (дата звернення: 20.09.2022).
16. 10 млн тонн агропродукції – експорт України за 5,5 місяців війни. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*: веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/news/10-mln-tonn-agroprodukciji-eksport-ukrayini-za-55-misyaciv-vijni> (дата звернення: 20.09.2022).
17. Прогнози збору врожаю цюгоріч покращилися до 65-67 млн тонн – результати селектору під головуванням Прем'єр-міністра. *Кабінет Міністрів України*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prohnozy-zboru-vrozhaiutsohorich-pokrashchylisia-do-65-67-mln-tonn-rezultaty-selektoru-pid-holovuvanniam-premier-ministra> (дата звернення: 20.09.2022).

References:

1. Blahopoluchna A. H. (2022) Ekonomichna dostupnist prodovolstva v umovakh viiny [Economic availability of food in the conditions of war]. *Ekonomichni horyzonty* [Economies' Horizons], vol. 3, no. 21, pp. 83–90. Available at: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/263549/259777> (accessed 20 September 2022).
2. Kozak L. V. (2015) *Formuvannia stratehii pozytsiuvannia produktii ahrarnykh pidpryemstv na vitchyznianomu ta svitovomu rynkakh: monografii* [Formation of the enterprise positioning strategies for the agriculture products in the domestic and global markets]. Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". (in Ukrainian)
3. Parkhomets M. K., Uniyat L. M. (2015) Analiz dokhidnosti osnovnykh haluzei ahrarnykh pidpryemstv ta napriamky yii pidvyshchennia u zakhidnykh oblastiakh Ukrainy [Analysis of profitability of the main branches of agricultural enterprises and the direction of its increase in the western regions of Ukraine]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho* [Scientific informative herald of Ivano-Frankivsk university of law named after king Danylo Halytskyi], no. 11, pp. 246–258. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2015_11_37 (accessed 20 September 2022).
4. Rohach S.M., Sulima N.M., Hutsul T.A., Yarema L.V. (2018) *Ekonomika silskoho gospodarstva: Navchalnyi posibnyk* [Economics of agriculture: Study guide]. Kyiv: TsP "Komprynt". (in Ukrainian)
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2022) *Statystychnyi zbirnyk "Roslynnnytstvo Ukrainy" 2021* [Statistical publication "Plant growing in Ukraine" 2021]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
6. Ohliad zbytkiv vid viiny v silskomu hospodarstvi Ukrainy [Review of war damage in the agriculture of Ukraine]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Damages_report_issue1_ua-1.pdf (accessed 20 September 2022).
7. Tsiny treideriv [Traders' prices]. Available at: <https://tripoli.land/ua/traders> (accessed 27 August 2022).
8. Nadkhodzhenia kultur zernovykh i zernobobovykh, oliinykh na pidpryemstva, shcho zaimaiutsia yikhnim zberihanniam i pererobleniam, u 2021 rotsi. *Derzhavna stuzhba statystyky Ukrainy* [Arrival of grain and leguminous crops, oil

- crops at enterprises engaged in their storage and processing in 2021. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/sg/nkzso/arh_nkzso2021_u.html (accessed 20 September 2022).
9. Zovnishnia torhivlia okremymy vydamy tovariv za krainamy svitu u 2021 rotsi. Derzhavna stuzhba statystky Ukrainy [Foreign trade of certain types of goods by countries of the world in 2021. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/e_iovt/arh_iovt2021.htm (accessed 20 September 2022).
 10. Tsiny na dobryva TOV «Khimagro» [Fertilizer prices by LLC "Khimagro"]. Available at: <https://himagro.com/price.html> (accessed 23 September 2022).
 11. Vykorystannia dobryv i pestytsydiv pid urozhai silskohospodarskykh kultur 2021 roku. Derzhavna stuzhba statystky Ukrainy [The use of fertilizers and pesticides for the harvest of agricultural crops in 2021. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/vmod/arch_vmodsg_u.htm (accessed 20 September 2022).
 12. Seredni spozhyvchi tsiny na tovary (posluhy) po Ukraini u 2022 rotsi. Derzhavna stuzhba statystky Ukrainy [Average consumer prices for goods (services) in Ukraine in 2022. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ct/sctp/Arch_sctp_u.htm (accessed 20 September 2022).
 13. Sukupnyi indeks vytrat na vyrobnytstvo silskohospodarskoï produktsii u 2021 rotsi. Derzhavna stuzhba statystky Ukrainy [Total index of expenditures for production of agricultural products in 2021. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/suku_indecs/arh_suk_ind_u.htm (accessed 20 September 2022).
 14. Vytraty pidpriemstv na vyrobnytstvo produktsii silskoho hospodarstva u 2020 rotsi. Derzhavna stuzhba statystky Ukrainy [Costs of agricultural production in enterprises in 2020. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/vytr_na%20ver_sg_prod/arch_vytr_na%20ver_sg_prod_u.htm (accessed 20 September 2022).
 15. Ukraina rozrakhovuiie na tymchasovi zernoskhovyshcha vid YeS. Defitsyt potuzhnosti dlia zberihannia otsiniuietsia v 10–15 mln t [Ukraine is counting on temporary grain storage facilities from the EU. The deficit of storage capacities is estimated at 10–15 million tons]. Available at: <https://forbes.ua/news/ukraina-rozrakhovue-na-tymchasovi-zernoskhovishcha-vid-es-defitsit-potuzhnostey-dlya-zberigannya-otsinyuetsya-v-1015-mln-t-15062022-6603> (accessed 20 September 2022).
 16. 10 mln tonn ahroproduktsii – eksport Ukrainy za 5,5 misiatsiv viiny [10 million tons of agricultural products – exports of Ukraine for 5.5 months of the war]. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/10-mln-tonn-agroproduktsiyi-eksport-ukrayini-za-55-misyaciv-vijni> (accessed 20 September 2022).
 17. Prohnozy zboru vrozhaiu tsohorich pokrashchylisia do 65-67 mln tonn – rezultaty selektoru pid holovuvanniam Premier-ministra [This year's harvest forecasts have improved to 65-67 million tons – the results of the selector chaired by the Prime Minister]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/prohnozy-zboru-vrozhaiu-tsohorich-pokrashchylisia-do-65-67-mln-tonn-rezultaty-selektoru-pid-holovuvanniam-premier-ministra> (accessed 20 September 2022).

Brovdi Ivan

The National University of Ostroh Academy

IMPACT OF THE WAR ON THE PERFORMANCE RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Summary

The article describes the effect of war on the performance of agricultural enterprises in Ukraine and the consequences that will follow. The study states that during the war the most important factor that influences the decisions of agriculture enterprises is the military situation. According to the study, the most affected by the war will be such crops as wheat, barley, and sunflower, sown area of which are situated in eastern Ukraine and in the zones with ongoing war or are/were temporarily occupied. Less affected will be such crops as soybeans and corn with the majority of their sown areas situated outside the areas of the ongoing fighting. The effect of war on the agricultural enterprises which are situated in the areas with ongoing fighting or close to it may include physical destruction of machinery, building facilities, and crops which may negatively affect enterprises' ability to perform all the required work and plant next year. Some enterprises may choose not to plant such crops as winter wheat and winter barley this year and make their decisions about which crops to sow next year based on the situation. Sea blockade combined with the increased risk of physical destruction of the yield caused a surplus of the proposition of agriculture products in Ukraine which in turn lowered the prices. Because of this the revenue generated per hectare of the sown area will be much lower. Another effect the war is having on agricultural enterprises is increasing the cost of resources. The prices have greatly increased for such resources as inorganic fertilizers, petrol, etc. This may force enterprises to concentrate on crops that require lower expenses or find ways to lower them. The increased cost or resources combined with lower revenue will result in much lower net profits. The other issue that may have a negative effect on the agriculture enterprises in Ukraine may be a shortage of storage facilities which is caused by the destruction of some of them and the disruptions of export which prevented enterprises from exporting their products. It may force enterprises to sell for much lower prices or look for alternative ways of storage which in turn may increase their costs.

Key words: agricultural enterprises, expenses, income, performance results, price, war.